

Iz občne zgodovine privzeti se ima le ono, kar je na sploh kulturno - zgodovinskega namena.

Ravno dandanes je treba vzgojni pomen zgodovinskega pouka posebno poudarjati, ko se razni socialni problemi vedno močnejše pojavljajo. Zgodovinski pouk ima toliko momentov, ki se ozirajo na socialno stanje, da bi bila velika napaka, ko bi jih ne uporabljali na korist srečne rešitve tega vprašanja. Z razširjevanjem zdravih socialnih nazorov koristili bomo človeštvu več, nego z množenjem in nakopičevanjem še tolike suhoparne zgodovinske tvarine. Vrh tega treba, da podaja zgodovinski pouk nekak idejalen vzlet, brez katerega prava npravstvenost ne more obstajati. Tudi takega vzleta nam je dandanes silno potrebno.

Fr. Gabršek.

Zgodovina pedagogije.

(Dalje.)

Prvi oddelek.

Stari vek.

I. Stari Grki.

Čeravno stari Grki niso pripoznali enakosti ljudi ter v tem načelnem vprašanji ne kazali plemenitosti srca, brigali so se vendar dosta za svojo izobražbo, t. j. za vzgojo svobodnih državljanov, a robove ali sužnje so v tej zadevi zelo zanemarjali.

Svobodni Grki so skrbeli za enakomerno izobraženje duše in telesa. Vodilo jim je bilo: „V zdravem telesu biva zdrava duša“, ali: lepota duše izraža se v lepem telesu. Oni so torej skladno ali harmonično vzgojevali vse telesne in dušne sposobnosti. Zato jim je bila telovadba ali gimnastika vzgojno sredstvo za zdravje, moč in lepoto telesa. Urili so se ali telovadili so v posebnih zavodih, ki so se imenovali gimnazije in palestre (telovadišča). Razen tega so prirejali národne igre ali svečanosti, pri katerih je bila telovadba med prvimi točkami. Najimenitnejše národne igre so bile olimpijske, ki so se vsako četrto leto obhajale. Zmagovalce pri teh igrah so jako odlikovali.

Drugo vzgojno sredstvo je bilo starim Grkom muzika s petjem in pesništvom. S tem predmetom so Grki blažili srce in krepčali zlasti s popevanjem starih junaških pesni ljubezen do domovine. Grška je bila razdeljena v več držav. Najimenitnejši ste bili Sparta in Atene. Kakor je bila Šparta politiško drugače urejena kakor Atene, tako so se tudi vzgojna načela in sredstva v Šparti razločevala od atenskih.

Šparti je dal Likurg zakone, ki so merili na to, da se država po vojaško okrepča. Enaki duh, kakor v špartanskih državnih postavah, je bil pri vzgoji špartanske mladine. Slabo rojeno dete so starešine zavrgli; le močno dete so pri življenji pustili. Kopali so ga včasih v močnem vinu, da bi ga bili utrdili. Do sedmega leta ostal je otrok pri materi, ki ga pa nikakor ni mehkužno vzrejala. Ni ga povijala v mehke in tesne plenice, ni se zanj bala, marveč pustila je otroka včasih tudi samega in v temi, da se dete v bodoče ne bode balo vsake sence. Še sedmim letom je pa vzela dečke država v svojo skrb in vzgojo. Stopili so v javni zavod, kjer so bili pod vodstvom vrlejših in starejših mladeničev in pod varstvom modrega možá, katerega so pedonom (dečkovodnika) nazivali. Tukaj so dečke strogo vzrejali. Spali so na slami, na senu, na trstu in osatu, kar so si sami nabrali morali. Kopali so se po letu in po zimi. Obleženi so bili malo in lahko, in bosí so hodili. Jeli so vkup, pa malo. Dovoljeno jim je bilo včasih, da so si

hrano ukradli; a hudo so kaznovali tistega, kdor ni znal tatvine prikrivati. Ta nenravna vzgoja imela je vojaški namen, da bi si Špartanci v vojski tudi z zvijačimi pomagali. Šibali so špartanske dečke prvič za kazen, pa tudi v ta namen, da bi se utrdili. Kadar so jih šibali, niso se smeli niti jokati, niti na obrazu se jim ni smela poznati boleost, katero so trpeli. Take hrabre in vztrajne dečke so odlikovali z vencji.

Pri gimnastičnih vajah so se učili letati, bežati, loviti, skakati, metati kopje in disk (diskus). Urili so se v plesu in v raznih vojniških vadbah. Zato so se Špartanci odlikovali večkrat pri olimpijskih igrah. Za umno izobraženje pa Špartancem ni bilo mar. Čitati in pisati se v javnih šolah niso učili, računili so le na pamet. Kar pa je lepo bilo pri špartanski vzgoji, je to, da se je mladina vadila kratko pa jedernato odgovarjati. Od tod pride izraz lakoniško, t. j. lakedemonsko (Špartanci — Lakedemonci). Na take odgovore so jih privajali med kosilom, med katerim so posamezni tudi peli in igrali na kitaro (liro). Za kosilo in jed so špartanski mladenči skupno zlagali ob mesecih živež in novce za meso. Obed jim je bil priprost. Poglavitna jed jim je bila črna juha, o kateri pa zgodopisci ne vedo več povedati, kako je bila narejena. Dobivali so menda včasih tudi kuhane svinjine. Vino so dobivali za potrebo, menda z vodo mešanega, a upijaniti se nikdar nij eden Špartanec smel, tim manj pa mladina.

Najlepša poteza v vzgoji špartanske mladine je bilo spoštovanje do starosti, katero so jej v glavo vcepili. V pričo starcev je mladina vstala in molčala ko zid. Zato je prišlo v pogovor, da je samo v Šparti prijetno, visoko starost dočakati. O grški mladini se je sploh reklo, da zna starost spoštovati, a o špartanski se je še posebno poudarjalo, da to tudi stori. Špartanskega dečka je smel slehern državljan prašati, kam ide, kaj počne itd. Ako mu ni znal tudi opravičevalno odgovoriti, takoj je bil karan in morda kaznovan. Če se je o tem pritoževal, zadela ga je nova kazen.

Nekatere mladenče so na poseben način utrjevali. Pošiljali so jih na nekaj časa ven iz mesta na kmete, na polje, v gozd, koder so tavalj menda v ta namen, da so si sami živeža iskali, bodisi z lovom, zvijačo ali tatvino. Ob enem je bilo pa dovoljeno, da so zalezovali helote, to je špartanske sužnje, ki so se večkrat zoper gospodujoče Špartance hoteli vzdigniti. Pri deklicah špartanskih se je tudi oziralo na to, da so izrastle krepke in čvrste. Tudi v njih so znali Špartanci obuditi domoljubje; zato se je večkrat dogodilo, da so Špartanke vnemale svoje možé in sinove v borbi proti neprijateljem domovine.

V Atenah je bila vzgoja precej le takošna, kakoršna je dandanašnji po Evropi. Dete je mati s početka negovala, ali skoro da je večjo skrb za dete imela pestunja. Jemali so Atenčani za pestunje kaj radi Špartanke, ki so bile kot take in kot dojke na dobrem glasu. S početka so pač skrbeli Atenčani tako za svoje dečke in deklice, kakor mi danes skrbimo. Dajali so otrokom potrebno hrano: mleko, med in drugo, ter preskrbeli jim obilo igrač in dajali priliko jim, da so si tudi sami delali slične igrače, kakor danes, namreč dečki: konjičke, vozičke, hišice, žabice, žoge in drugo; deklice pa punčike. Vodili so jih tudi na prosto, kjer so se igrali podobne igre, kakor mi, recimo: lovili so se, slepo miš lovili, lonec razbijali i. dr.

Sè sedmim letom pa je dobil deček posebnega nadzornika, kojega so zvali pedagoga (detovoda). Ta ga je povsodi spremljal, osobito k učitelju, v glumišče ali gledališče in k javnim svečanostim. Za pedagoga so jemali največkrat zveste stare sužnje, ki niso bili več za težka dela. Učilnice niso bile v Atenah javni državni zavodi; učilnice so oskrbovali ljudje, ki so na kak način opešali in sicer za zaslužek, ki so ga od staršev dobivali. Zato učitelji niso uživali velikega spoštovanja. Pogovor v tej zadevi ni torej izmišljen: „*Quem dii odere, paedagogum fecere*“. Učilnice atenske so bile tro-

vrstne: gramatiške, muziške in gimnastiške. Učitelji gramatisti so se učili čitati in pisati; za računstvo se po šolah niso dosta brigali, kajti učenje je imelo pri Atenah bolj idealni, nego praktični namen.

Čitali so grške pesnike: Homerja, Hesioda, Solona, Ezopa. Na ta način so prišle grške junaške pesni med ljudstvo in postale narodne. V muziški šoli so dečki peli in svirali na kitari ali liri. Po vrhu so se napotili tudi v pesništvo.

Telovadili so Atenski dečki in mladenči v gimnazijah in palestrah, ki so bile krasno in bogato okinčane. V njih so se vadili enako kakor špartanski mladenči, samo s tem razločkom, da so Atenčani bolje gledali na gibčnost in lepoto telesa, nego na moč in jakost. Tudi se je telovadba gojila pri njih še le v dobi od 16. do 18. leta.

Vzreja je bila tudi pri Atenčanih stroga. Absolutne pokorščine Solon ni terjal, kakor Likurg; a ubogati se je pa po Solonovih načelih moralo radi tega, ker je Solon podarjal, da ne bode znal ukazovati oni, kdor ne zna vbogati. Zato je pri Atenčanih tudi šiba pela; rabili so jo stariši, detovodi in učitelji. Z 18. letom je bila pri atenskem mladeniču vzreja dovršena. Zdaj je stopil kot vojak in državlján v javno življenje. Po prestani šolski preizkušnji izročili so mu v znak možatosti v gledališči v pričo zbraneega ljudstva ščit in sulico. Potem je prisegel, da bode domovini z orožjem čast delal, branil njo in njune zakone ter častil bogove. Višjih učilnic Grki prvotno niso imeli, še le v Aleksandrovi dobi so se osnovale v nekaterih znamenitejših mestih. Naj glasovitejši ste bili ena v Atenah in druga v Aleksandriji. Učilo se je v njih tako zvanih sedem svobodnih umetnosti, namreč gramatika, retorika, dialektika, aritmetika, geometrija, muzika in astronomija.

(Dalje prih.)

Knjiga Slovenska

XIX. veku.

„Zastran slovenščine nam zmiraj boljši časi prihajajo. Čedalje bolj se zavedajo naši Slovenci, čedalje bolj spoznavljajo svoje dolžnosti do premile matere Slave . . . S veliko zaprekami se imamo — pri slovenskem nauku — boriti; nimamo za Slovence pripravne slovnice, nimamo slovstvene zgodovine . . . Pa slavenska vsterpljivost in stanovitnost vse napotja premaga itd.“ — pisal je v Bčeli 1851 str. 143, in res — vzmagal je toliko, da je izšla nemška: *Leichtfassliche Sloven. Sprachlehre für Deutsche. Erster — Zweiter Jahrgang. Dritte umgearbeitete Auflage* . . 8. 1854 . . pa

i) Slovenska Slovnica s kratkim pregledom Slovenskega Slovstva ter z malim Cirilskim in Glagoliškim Berilom za Slovence. Spisal Anton Janežič. V Celovcu 1854. 8. 182. Zal. E. Liegel knjigar. — V predgovoru pravi na pr.: „Pričujoča slovnica, po naj boljih dosedanjih slovnških delih sostavljena, je sosešno našim slovenskim učencom na gimnaziah in realnih šolah namenjena. Spisali smo jo v slovenskem jeziku, ker je nas večletna skušnja prepričala, da vsak nauk, torej tudi jezikoslovni, tam naj lepše in naj veseliše napreduje, kjer se učencom v domačem, ne pa v tujem jeziku razlaga in razjasnuje . . . Pridan je „kratek pregled slovenskega slovstva“ od naj starših do naj novejih časov. Sostavili smo ga posebno po Majarjevem (Drobtince 1849) in J. Valjavcovem spisu (Slov. Bčela 1853 str. 108 — 216, kjer pa pisatelj pravi, da ga je zložil po prednašanju g. prof. Metelkota, po Šafařiku in Jungmanu) in družih razsodbah posameznih slovenskih knjig . . . Daašnje dni ne more več zadostiti znanost samo enega slovanskega jezika . . . Naša slovenščina je naravna hči staroslovenščine . . . V ti namen smo tu staro cirilsko in glagoliško azbuko z malim